

ВОЛЬНАЯ Беларусь

№ 22. 1917 г. Серада Выходзіць двойчы на тыдзень. 4 кастрычніка 1917 г. № 22.

Нашы патрэбы.

Да гэтага часу Расія была і покі што застаецца дзяржавай не хаўрусная, або, як кажучы, не федэратыўная. Ніводзін народ у Расіі не меў аўтаноміі, а жыў так, як загадвалі яму с Петраграду цар і яго служкі. Манархічная Расія уяўляла сабою валізарную казарму, дзе павінны былі жыць адным парадкам, слухаць аднаго каманды. Усе народы і краі Расіі былі цесна звязаны паміж сабою, але не добраўзгодненым прывятам братэрскага пачуцця, а прымусам і прынукаю, ланцугамі царскага самадзяржавія, на кшталт таго, як звязвалі колісь катаржнікаў, заганычы іх у Сібір.

Німа чаго казаць, што такое супольнае жыццё народаў не мае жаднай вартасці, і пры першай прыгодзе рвецца, як гітлая нітка. Толькі добраўзгоднены, палюбоўная супольнасць моцна звязвае людзей і стварае грунтоўную і магутную дзяржаву. Гэта мы бачым на прыкладзе Англіі, Амерыканскіх Злучаных Штатаў і самой Германіі, с каторай мы цяпер ваяем. У гэтых дзяржавах не толькі кожны асобны народ, але і кожная асобная нацыя пачынае ўклад частка дзяржавы мае свае парадкі, свае законы і установы. Раней за ўсіх зразумела патрэбу і ніхільнасць аўтаноміі Англіі. Праўда, дарага гэта ёй каштавала, — за сваю навуку яна заплаціла страціўшы багатае каленні — Поўночн. Амерык. Злучаных Штатаў, але раз дасведчыўшыся, што сіламоц нікога ўтрымаць недыга, яна павярнула на іншую дарогу і цяпер сама спрыяе і дапамагае завядзенню аўтаномнага ладу. Сваёй разузнаю палітыкай яна ўтрымала за сабою Канаду, частка якой хацела прылучыцца да суседніх Злучаных Амэр. Штатаў і ўмацавала прыхільнасць прылучаных да сябе вайною бұраў у Афрыцы. За цяперашнюю вайну гэтыя каленні многа дапамагалі Англіі грашмі, людзьмі і ваеннымі прыладамі, хоць маглі і ня рабіць гэтага.

Усе гэтыя прыклады сведчуць пра тое, што аўтаномны лад дзяржавы ня аслабляе і ня разлучае дзяржаву, а, наадварот, спрыяе таму, каб яна ўзмацнялася ды зноў злучалася нават тагды, калі распад ужо пачаўся. Значэ, тыя людзі, што палюхаюць распадам дзяржавы пры завядзенні аўтаномнага ладу, ня маюць пад сабою жаднага грунту. Яны або кенска дасведчаны у гэтым пытанні, або наўмысля, маючы на увазі ўласную карысць і рахуючы выкарыстанне чужую нідасведчасць, пускаюць байкі пра шкідлівую ўплыў аўтаномнага ладу. Гэта трэба запаматаць і, адхіліўшы ўсялякія нагаворы, як мага дамагацца аўтаномнага ладу для свайго роднага краю. Мы павінны мець свой беларускі парламент, сваю Беларускую Краёвую Раду, цалкам нізалежную ад цэнтральнага, агульнадзяржаўнага ўраду. Толькі такія справы, як зносіны з заграшнімі дзяржавамі, мытна, грашавая сыстэма, вярхоўнае кіраўніцтва ваеннымі сіламі, важнейшыя залозныя дарогі, павінны знаходзіцца пад

загадам агульнадзяржаўнай уласці, каторая гэтак сама, павінна складацца с прадстаўнікоў усіх нацый і краёў. Агульнадзяржаўная уласць павінна быць прадстаўнічай усіх людзей, усіх народаў і краёў і іх аб'яднаць.

Мала дабіцца рэспублікі, трэба дамагацца яшчэ і таго, каб рэспубліка была і федэрацыйнай, або хаўруснай па латыні, кожны край, кожны асобны народ каб меў сваю аўтаномію. У Францыі рэспубліка існуе ўжо больш соткі год, але яна цэнтралістычна. Там, як і у нас цяпер і як было гэта пры царызму, усім загадаюць міністры с Парыжу, а міністраў прызначае агульна-дзяржаўны парламент. Пры кожнай перамене большасці у парламенце, змяняюцца і міністры. Жыццё валтузіцца кожны раз пры змене загадчыкаў-міністраў. У самых дробных меісцовых справах трэба чакаць дазволу і ласкі цэнтральнага правіцельства. Такая рэспубліка нас ня здавальняе. Мы ўсе патаміліся страшным і прыкрым цэнтралізмам старога, скінутага рэжыму і ня хочам, каб ён жыў далей, хоць бы і пад рэспубліканскім чырвоным сцягам. Мы хочам, каб у нашым краю будавалі сваё жыццё нашы людзі і каб у нашы беларускія справы не мешалася цэнтральная уласць з Масквы ці с Петраграду. Мы хочам, каб знікла нарэсці тая абрыдлая, да сьмерці шкідлівая розніца паміж дзяржаўнаю і нідзяржаўнаю нацыяй, каторая вымоктвала з нас усе нашы сілы. Мы хочам, каб усе народы былі дзяржаўнымі на сваёй зямлі.

Усе у адзін голас кажучы, што Беларусь самы бедны край, а народ наш самы цёмны пасярод народаў Расіі, але ніхто даладце ня расказаў, чаму гэта так, чаму Беларусь, колісь складаўшая магутнае Літоўска-рускае гасударства, ня ведаўшая татаршчыны, дыктаваўшая сваю волю Маскве, прылучыўшая да сябе ўсю багату Украіну, чаму цяпер дайшла да такога занепаду? Беларусь наша бедна, а народ наш цёмны не за тым, што ён горшы за другіх, або ня мае здатнасці да навукі і прасвежы. Нядоля наша у тым, што мы, страціўшы сваё нізалежнасць, па лжым умовам гісторыі, ня здолелі абстаяць сваю нацыянальную самабытнасць і сталі папасам для суседзяў. Яны вымоктвалі з нас апошнія сокі, адбіраў у нас нашых лепшых людзей [Міцкевіч, Касцюшка, Дастаеўскі] і зруйнавалі краіну нашу да сучаснага становішча. Але гэта мінула, ні дарма настала свабода. Мы павінны дабіцца сабе аўтаноміі і стварыць у сабе свае ўласныя беларускія парадкі і зажаць сваім ўласным беларускім жыццём. Годзі быць пашаю для чужынаў, годзі карміць чужынаў сабе на згубу і пастаянную пакуту. Аўтаномія для нас — пытанне жыцця і сьмерці. Калі мы любім свой край, калі жадаем сабе лепшае долі, калі абрыдзела нам парабства, калі мы ня страцілі да шчэту свайго нацыянальнага гонару і ня рашыліся чалавечнай вартасці, — дык мы павінны стаць на ўласныя ногі. Мы павінны дамагацца самакіравання, бо цэнтралізм маскоўскі і ўплыў польскі заесць нас дзаваніа.

Цэлыя соткі год нас апалачвалі, больш як сто год нас амаскалівалі, але ні палінізм, ні русіфізм ня крапуўся народу нашага ані звання. Народ у істоці сваёй застаўся ніпарушаным. У гэтым наша сіла, наша збавенне і залог сьветлай будучыны.

Я. Л.

Зъезд народаў.

[Глядз. № 21].

Рада Народаў.

Для апрацавання і ужытку усіх тых заходаў, каторыя будуць патрэбнымі дзеля выканання тых заданняў нацыянальнага і краёвага аўтаномна-федэрацыйнага будаўніцтва і дзеля арганізавання Суполкі Народаў, зъезд паставіў утварыць складзены на паказаных далей пачатках асобны, поўнамоцны орган — Раду Народаў.

1] У склад Рады народаў мае увайсці па 4 члены ад кожнага народу, які моў прадстаўніцтва на зъездзе;

2] пры голасаванні кожны народ мае два голасы, нізалежна ад ліку поўнапраўных членаў Рады Народаў пададану пасядзёню прадстаўнікоў гэтага народу;

3] Радзі Народаў палежыць права прымаць у свой склад прадстаўнікоў ад тых народаў, каторыя ня былі прадстаўлены на зъездзе; гэтыя новыя члены маюць аднакае права з іншымі сталымі членамі Рады;

4] Рада Народаў мае права каштаваць па свайму бажанню патрэбных для працы людзей с правам дарадчага голасу.

5] Радзі Народаў надае права заводзіць пры сабе ўсе тыя установы, якія будуць патрэбны пры яе працы і зрабіць дзеля гэтага патрэбныя выдаткі;

6] Дзеля аб'яднання працы нацыянальных вайсковых арганізацый пры Радзі Народаў можа быць утворан цэнтральны вайсковы камітэт;

7] У справі свайго распарадку Рада Народаў сама павінна апрацаваць пастаянны рэгламент;

8] Рада Народаў знаходзіцца у Кіеві, але пры патрэбі Рада можа заседаць і у іншым меісцы.

«Совѣтъ національностей.»

Зъезд Народаў, маючы на увазі адбудаванне рэспублікі, міжнароднае становішча Расіі падчас вайны, вырабленне найбольш зручных і для усіх народаў аднака прыдатных умоў пачаснага міру, зауважвае, што Часовы Урад зацікаўлен у падтрыманні і аўтарытэтных парадах з боку усіх народаў Расіі, дзеля таго трэба пераменіць «Особое совѣщаніе по областной реформѣ» на «Совѣтъ національностей» пры Часовым Ураді, які мае быць органом дзеля абароны інтэрасаў нацыянальнасці.

Пра Устаноўчых Соймы.

Зъезд Народаў уважае, што нізалежна ад склікання Усерасійскага Устаноўчага Сойму, павінны быць скліканы на дэмакратычных пачатках краёвыя Устаноўчых Соймы, каторыя маюць устана-

віць як нормы сваіх адносін да цэнтральных органаў федэрацыі, так і канкрэтыя формы ўнутрашняй арганізацыі аўтаномных інстытуцый таго ці іншага народу, або краю.

Пра міравую канферэнцыю і сучасны момэнт.

Зъезд Народаў паставіў, што да прадстаўніцтва Расіі на міравой канферэнцыі павінны быць далучаны прадстаўнікі зацікаўленых нідзяржаўных народаў, што абв'язкова трэба абвешчыць прыняты поўнага самаадзначэння народаў, што расійская рэспубліка федэрацыйнай і дэмакратычнай і уведзе гэта у жыццё; што абвешчэнне Расіі федэрацыйнай рэспублікай можа прыдаць яснасці у сучасных варунках і спрыяць заходам да пачаснага міру, каторы прагнуць усе народы; што толькі нацыяналізацыя войска пад кіраўніцтвам рэв. дэмак. нацыянальных арганізацый і адпаведнае перабудаванне тылу пры дапамозі тых самых арганізацый можа падняць здатнасць дзяржавы да самаабароны і наблізіць дасягненне пачаснага міру; нібаўна растаць сыстэматычнае разгружэнне фронту ад усіх ліпніх, мала здатных да вайны пры зімовых умовах людзей, а гэтак сама ад ніпатрэбных мас жывёлы і інвэнтару, што значна зменшыць бездадзе і выратуе Расію ад загібелі.

Пра нацыянальна-персанальную аўтаномію.

Зважаючы на тое: а) што цалкам ітэае тэрытарыяльнае размежаванне заселяючых Расію народаў, німагчыма; б) што паміж імі ёсць народы, каторыя ня складаюць большасці ні у водным краю; в) што нацыянальна-тэрытарыяльная аўтаномія ня разв'язвае да канца пытання нацыянальных меншасцяў і малых нацый, — Зъезд Народаў паставіў:

1] кожны з населяючых Расію народ мае права на нацыянальна-персанальную аўтаномію, тоест, на арганізацыю нацыі у публічна-прававую суполку, да якой могуць далучацца ўсе члены данага народу на усім прасторы дзяржавы;

2] сфера кампетэнцыі, а гэтак сама канкрэтыя формы ўнутрашняй арганізацыі нацыянальна-аўтаномнага інстытута вызначаюцца нацыянальным устаноўчым соймам поўнага (даннага) народу, скліканым на аснове дэмакратычнай формулы;

3] дзяржаўны закон забяспечвае нацыянальным меншасцям, дасягаючым у поўным краю прызначанага законам мінімуму, права карыстанца сваёй моваю, як у меісцовых дзяржаўных ці краёвых установах, так і у інстытуцыях меісцовага самакіравання.

Пра беларусаў.

Зъезд Народаў, выслукаўшы заяву прадстаўнікоў Цэнтральнае Рады беларускіх арганізацый пра тое, што значнай частцы Беларусі, захопленай ворагам, патражае небезпечнасць быць адрэзанам ад рэнты Беларусі, і зважаючы на тое, што такі гвалтоўны разбор быў бы найцяжэйшым парушэннем права беларускага народу на самаадзначэнне, — лічыць патрэбным, каб Часовы Урад нібаўна выдаў дэкрэт пра аўтаномію Беларусі у межах расійскай дэмакратычнай федэра-

Цэна асобнаго № 15 кап.

Умовы падпіскі на 1917 г.г.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м.	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р.	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаецца толькі с 1-го чысла кожнаго месяца.

Перамена адрэсу — 50 коп. Гры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны і толькі з аднаго боку паперы. Кенска прарапісаныя рукапісы не чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставанні, перасылку рукапісаў і іншых адказных павінны прыкладацца маркі.

Газета палітычная, эканамічная і літаратурная.

Год выдання 1918

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захараўск. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 р. дкі за адзін раз.

55555

цыйнай рэспублікі з канечным прылучэннем да аўтаномнай Беларусі захопленых ворагам мест [гарадоў] і месцовасцяў у этнографічных межах разселення беларускага народу.

Пра латышоў.

З'езд аднастайна пастанавіў звярнуць увагу Часовага Ураду на патрэбу пільнага выдання асаблівага дэкрэту пра аб'яднанне усіх, як забраных, так і ні забраных частак Латвіі і пра утварэнне аўтаномнай латышскай дэмакратычнай адзінцы, якая шляхам самаадзначэння мае увайсці ў склад расійскай федэратыўнай дэмакратычнай рэспублікі.

Пра літоўцаў.

З'езд пастанавіў звярнуць увагу Часовага Ураду на канечную патрэбу выдання асаблівага дэкрэту, якім павінна прызнацца права літоўскага народу на утварэнне суверэннай літоўскай дзяржавы з частак расійскай і прускай Літвы, а так сама з літоўскае часткі Сувалішчыны, пры захаванні прынцыпаў самаадзначэння.

Пра казацтва.

Выслухаўшы даклад прадстаўнікоў «Союза Казачьих Войск» пра казацтва на грунці гістарычных даных, З'езд Народаў расійскай рэспублікі аднастайна пастанавіў:

1) прызнаць казацтва самабытнаю галінаю, паміж народаў расійскай рэспублікі, якая ўтварылася праз асаблівыя умовы гістарычнага жыцця і мае права на пазалежнае існаванне;

2) усімі заходамі падтрымаць казацтва ў яго змаганні за адбудаванне свайго жыцця на аснове самаадзначэння;

3) вітаць прылучэнне вольнага казацтва вольных народаў расійскай рэспублікі, як поўнапраўнага члена, параўнальна з часткай ад змагання за федэратыўнае адбудаванне дзяржавы расійскай.

3 прамовы прафэсара М. Грушэўскага на з'ездзе народаў.

Таварышы! Творчыя сілы народаў не вычэрпаныя, але творчыя сілы гасудар-

ства маюць свае межы і, дарагія таварышы, я думаю, што людзі, стаячы на чале расійскай рэспублікі, не выказалі свайго разумення заданняў маменту ў гэтым сенсі (нацыянальным пытанню). Я думаю, таварышы, каб народы Расіі паўгода назад пачулі з боку Часовага Ураду закліч, або лепш сказаць, каб ён адгукнуўся на заклік народаў да супрацоўніцтва, каб Правіцельства Расіі дараўваў нажарнае арганізаванне народамі свайго жыцця, дык гэтыя народы даўно-б падлілі адзін другому рукі і цесным колам звязалі-б Расійскую рэспубліку, і мы ня перажылі-б таго гора, якое перажылі ў гэтыя паўгода, ня перажылі-б гэтых маментуў ні толькі страшных, але й ганебных. Я ня хочу супыняцца на гэтым, я толькі напамінаю, што калі Расія ня выказала творчай энэргіі на працягу перажытага нам часу, дык гэта было перажыткам старога імперыялізму, каторы пераходжаў Ураду стаць на новы, пэўны шлях. Страшэнна жаль, што гэтыя паўгода прамінуліся дарэмна дзеля гэтай справы і ні далі выявіцца тэй энэргіі, каторай маглі даць умацаванне дэмакратычным федэратыўным пачаткам. Я гатоў спадзявацца, што з гэтым маментам (з'езд народаў. Рэд.) можа пачнецца паварот, што з гэтым крокам пойдучы больш канкрэтныя крокі, і Часовы Урад прайдзе да стварэння формаў супрацоўніцтва народаў у адбудаванні новых формаў гасударствазнага жыцця, у урадаванні, цпер выкарыстае нашу гатоўнасць, наша жаданне. Ня буду таіцца, нам ня кіруе якоесь паломніцкае дображыццёўства да Расіі; мы ня адтрымалі харошае спадшчыны ад старога Ураду, нічога добрага (асаблівага) ня бачым ад новага. Покі што ён трымаецца сыстэмы адрэзвання жаданняў народаў. Ён ні зразумеў, што жадання гэтых народаў—залог будучае адраднасці Расіі. Але, таварышы, маючы на увазі інтарэсы нашы, усе мы жадаем, каб гэты стары гістарычны акалодок, каб гэты, напэўнаны блохамі і тараканамі, участок, у яком нас бязтэрмінова трымалі «до окончання переписки», як выслуляліся старыя уласці, каб Расійская дзяржава

заміж турмы стала нашым супольным прасторным і святлым палацам народаў. І от, дарагія таварышы, мы зышліся сюды каб накідаць збольшага плин гэтага палацу. Мы хочам перабудаваць гэты стары астрог народаў у Расійскую федэратыўную рэспубліку і мы зышліся сюды, каб папрацаваць дзеля гэтага, каб накідаць плин гэтага палацу і палажыць першыя каменны на яго фундамент. Я хочу спадзявацца, што можа ў гэтую дванапачатую гадзіну, каторая б'е ні для асобных народаў, як выславіўся адзін прамоўца, а для дзяржавы, для Расіі (калі яна ня перабудуецца на федэратыўную рэспубліку)—мы странім нарэшці разуменне Урадам інтарэсаў гасударства. Я хочу спадзявацца, што мы ні толькі паложым гэта пачатак адбудавання новага жыцця народаў, але што і прадстаўнік Часовага Ураду паможэ нам узяць Ураду, што Расія павінна пайці на гэта, павінна стаць канечне федэратыўнай, каб выратавацца ад загібелі.

Кароткі фэльетон.

Ганорны шляхціц.

[Казака.]

Быў сабе адзін шляхціц, на прозвіска Пятроўскі. Ён ні меў ні двара, ні падданных, а так сабе валачыўся ад аднаго пана да другога. Гдзе прыстане да паноў на палеванне, гдзе трохі паслужыць намеснікам або аканомом. От так і жыўся цэлы век. Бо,—як кажуць,—ён ад гаспадаркі адбіўся, ад зямлі адарваўся, але і да неба ні дастаў, ды так і цяліпаецца паміж небам і зямлёю, як свіначыя вушы. Але, ведама, шляхціц,—ён усе такі спажанне сваё панства. Дармо, што ў яго часам у гаршкы трасца кіпіць, за тое на назе чабот скрыпіць. А на нашага брата, мужыка, інак і ня пазірае, як на быдлё. Бывала на палеванні ці што, крычыць: мужык, гад,—у цябе ў році чорна. Дык вот які то шляхціц быў. Свае хаты ні меў, як

сабака, на дварэ жыў, а на людзей брахаў, бытым сваё дабро пільнаваў. Але як ён ні круціўся, а такі да ліха дажыўся, як тыя палыкі, што ні хлеба, ні табакі. А ўжо ведама,—як трывога, то й да Бога. От пан Пятроўскі пашоў да касцёлу, укленьчы ды моліцца: «пане Езу Хрыста, дай мне рублі трыста, але й бяз аднаго не вэзма.» Ходзіць ён кожны дзень да касцёлу ды усе моліцца, усе просіць рублі трыста, ні на шэліг ні збаўляе. Падслухаў тое ксёндз і вялеў арганістаму зрабіць пробу, што с таго будзе: даць Пятроўскаму бяз аднаго трыста рублёў. От жа, як Пятроўскі укленьчышы маліўся—пане Езу Хрыста, дай мне рублі трыста,—бяз аднаго не вэзма—арганісты залез на хоры ды й спусціў адтуль на нітачцы двацца дзесяць дзесяць рублёў у Пятроўскага перад самым носам. Пятроўскі пералічыў грошы, палажыў іх у кішэню ды й кажа: «Кеды пан Езус Хрыста даў рублі трыста без аднаго, то дасць і ўшыстка. Дзеньковаць за боскую ласку.» Пры гэтых словах Пятроўскі падняўся на ногі і хацеў іці, але чье хтось кажа: «Хочь жа пан Пятроўскі шляхціц, але кеп!» Гэта сказаў ксёндз, бо яму шкода стала грошай. А Пятроўскі падумаў, што гэта кажа Езус. Закіпеў Пятроўскі, аж затросся ад злосьці ды й крычыць на увесь касцёл: «Цо, цо? Я кеп? З ласкі боскай естэм пан Пятроўскі, радавіты шляхціц да паноў і двоякім гэральдам утвэрдыны, а ты—з жыдкоў!» І пашоў с касцёлу. Дык от які быў ганорны шляхціц пан Пятроўскі.

(Зборнік А. Сержпутоўскага.)

Мая прапаганда ідзі адраджэння Беларусі у Рэчыцкім павеці.

Прыхаў я з Масквы ў Рэчыцкі павеет ў той час, як зрабілася катастрофа на галіцком фронці,—прачыў у Тарно-

Капыль.

(Паэтычнае таварышчу-другу Р. С. Шурын-скаму).

Капыль, Капыль! Маё мястэчка,
Вялікай Міншчыны куток!
Мне міла ўсё тваё, і рэчка
І хаты, нівы, і гаек!
Ва ўсім ты ўклаў бывалай славы,
Красы няпісанай печаць,
Каб век ў сных вымердай з'явай
Любоў к былому ўскрашаць.
І сепць веру маладую
У пастаньне тых шчаслівых хвіль,
Калі пару ізноў будую
Васкросіш ты ў сабе, Капыль!
Уклаў і мне ты многа ў душу
К сабе любоўнага чупця...
Я твой, я твой—затым і мну
Апечь часы твайго жыцця
Тае пары, калі зарю
На Белай Русі панаваў
І славай гардаў сваёю
К сабе пашану выклікаў...

На ўзгорку роўным і кантонум,
Сярод шырокіх ніў, гаёў,
Стаіць Капыль многавяковы
Сучаснік сталы тых часоў,
Калі мой край ў міграньню славы
Жыццём магутным шчасна жму,
Бы клён вяслы і кудравы
Пры ціхім гаю, з боку ніў...
Вакол яго снуе далінай
Шпурок вяслы раўчука,
Ягога нам, бы матка сына,
Спакон вякоў дала рэка,
Што там магутна воду гнала
І чоўны развыя нясла,
Бурлівай хваляй ўзгорак рвала
І крыгай мост стары трасла...
А далей—вокал роўна нівы
Свае шпуркі к'таам вядуць,
Што цёплым летам людзям жніва
За працу цяжкую даюць.

На нівах густа разлягліся
Астаткі швабскае вайны,
Што ў час вяковы ня зьявіліся,
У траве зялёнай курганы.
Пад іх грамадою маўчліва
Ваякаў слаўных косьці сыяць,
Пашоўшых сьмела ў час прызыву
Свой родны край абараняць.
Між тых курганаў, на адгону,
Высокі замак з цым вякоў
Устае,—як сьведча ўлады і закону
Старых часоў, сваіх князёў.
Каліж паглядзі далей кіним
Туды, дзе ніў канец ляжыць,—
Хваёвы бор, як вострым клінам,
Сьцінкой зьлінаю стаіць.
Старыя хаткі сумна зніклі
З зялёным мохам на страсе,
І сыяць—маўчаць, нібы прыціхлі,
Як заварожаны ўсе.
Адно высёла, як паненка,
То цэрква пекная глядзіць
Да неба сіняго, дзе сьпенка
Ад хмарак легавых бжыць,
Ды вежы белыя касцёлу
Паверх абгладаных абшар
І рвуцца, здэцца, знізу, здолю
Да тых жа рэзвых, легкіх хмар.
На вулках гоман ціхі чутны
І ў будні дзень шчэ грук калёс...
І здэцца, цік ўсімю мінуты
Ціпер улажыў жудлівы лёс.
Такі абраз сучаснай хвілі
Вочам лікавым падае
Агляд старонькага Капылю—
Былых часоў красы тае...

Ня тоя нам гавора мова
Лягвадзі пекных ў цвеча міль,
Што захавала жыхарова
Нам памяць пільная дасюль—
Аб тых гадох цвітухай славы,
Калі ўся родная зямлі
Жыла тым жыццём велічавым
Сваім і жыццям Капыля.
Праз гушчу цёмную стапеньцяў,

Нібы праз хмары сонцаў блік,
Лягвадзі пекнай нам сьвечы,
Якім Капыль быў наш вялік!
На мілі с захаду к паўночы
Цягліся вуліцаў шпуркі,
На іх чупён быў сьмех дзявочы,
На іх сыпавалі дзяцюкі,
А ў час працоўны безсьціханьня
Там стук бразгівы быў чупён—
З'уходу сонца да змерканьня
На тврдні сьмех будзённых дзён.
Дзісяткі кузніў гатавалі
З жалеза пахатны прылад:
То шыны ў колах набівалі,
То клешні гвоздалі ў нарад.
А тут шумлівай грамадою
Барджэй стараліся іх мець
Хлябаробы, каб с парю
Да мівак вызвеўшых пасьпець.
А там ў катлярнях ня спіхалі
Катлы ў формах адліваць
І рэчкэй ў чоўнах адсылалі
У чужую землю прадаваць.
На зьмену ж с тых зямель чужынных
Тавары іншыя ішлі—
На хвалях рэчкі нясунынных
І ўдзень і ўночы іх вязлі...
Святымі ж днямі ўсё змаўкала—
Ніхто ў майстарні, ні да ніў
Клапотаў ручных ані мала
У чупцю святошным ня хіліў.
На звон гучлівы кожны хутка
У касцёл, да цэрквы на мішу йшоў,
Каб там пазбыцца ўсіх, нячуткі,
Прад Богам зробляных, грахоў.

На тым жа замку, што сіротна
Глядзіць, заропчаны травой,—
Палад князёвы бязклапотна
Будынь раскідаў пекны свой:
Зілі зверху з медзі шпіцы,
Кругом-кругом на многа міль
І ў цёмны змрок і ў сьвет дзянніцы
На весь раскінуты Капыль.
Уладарны князь з палац выходзіў
На ганак свой, і рады ўсім

Вачыма яснымі абводзіў
Усё—усё—ўладаў ён чым...
У грудзях яго з нистрымнай сілай
Гучэла сэрца часты бой.
І быў Капыль яму так мілы
С сваім багатым і красой.
Яго сады між хат багатых
Над жоўтым верхам пекных стрэх,
І кузні скрозь ля кожнай хаты—
А ў іх жалезны, зычны сьмех.
Жывой рэкою, нястрыманнай
Людзей клапотных развы рух,
Іх радасьць, жарты і жаданьня
Куды ні глянь, наўкруг-наўкруг.
І тыя поля, што накола,
Як коўдрай тою разлягло,
І неба сіня над долам,
І сонца роднага сьвятло,
І рэчкі Нёмна з ветру хвалі
Што вечна бьёцца ў берагі
Нясучыся з рэчкэй с цёмнай дагі
Дзе ступ ня быў людской нагі;
Па Нёмну йдучыя бязкопна
С таварам поўны караблі,
Яго вязучыя старонцы
З чужой далёкае зямлі,—
Усё—усё што толькі воку
Яго абачылася скрозь,
На дно душы яго, глыбока,
Раняла каплі шчасных слёз...
«Шчаслівы я!» глядзёў і думаў
Умільнення поўны рады князь.
«Ня знаю я ліхога суму,
Ня крые сэрца нудаў гразь,
Як дубу крошмаму марозы,
Як збожжэ ўзросламу туман—
Ні страшны ворагаў пагрозы
Ля мне й ля сьмелых капыляў.
Падам свой кліч—і усе ў хвіліну
Грамадай цеснаю пайдучы!
За свой Капыль—сваю краіну
Адважна жыццём аддадучы».
І думае рой зьвіваў жаданьня
Ды душу князя пацешаў,
У палацы ён сваё вертаньня
Вясёлай песняю вітаў...

поля.

Нашай справі стала горай, бо ўсе пачалі гаварыць, што «трэба перш прагнаць немца, а пасля ўжо дзяліцца» і, апроч таго, былі забаронены ўселякія мітынгі на фронці і ў раёні залезных дарог. А Мінская губерня блізка ўся ляжыць у прыфронтавай паласе. Але ні кідаць жа мне таго, дзеля чаго я прыехаў!

Жыццё тут на мястэчках вельмі дарагое, а фурманкі яшчэ даражышы. На адны фурманкі мне трэба былоб выдаць ўсе грошы, якія былі са мною.

Адзін наш прыхільнік парадзіў мне ехаць у Мінск і ўзяць працу с.-гаспадарскай перапісі ў Рэчыцкім павеце, каб мець дармавыя фурманкі. Я так і зрабіў. 19-га ліпеня я быў у Мінскай Губ. Зем. Упр. і, дзеля таго, што я ўжо правёў перапіс у Маскоўскай губ. мяне адразу паслалі інструктарам у Рэчыцкі павет, куды я прасіўся.

Я хацеў узяць сабе ўдзел, дзе мне найлепей можна былоб весці прапаганду, але Губ. Упр. запрапанавала Рэчыцкаму Вучыц. Саюзу даць ад сабе 8 інструктараў па перапісі. Гэтыя ягомышкі, не азнаёміўшыся яшчэ з працаю, адразу разабралі лепшыя часткі, а мне застаўлі ўдзел у катэ Рэчыцкага павету, па Прышчэ, ў Нараўлінскай воласці, дзе адчуваецца значны ўплыў на нашу мову украінскае мовы. Я прапанаваў настаўнікам перш пазнаёміцца з «работам», а пасля, калі яны да яе здолны, ёнудз лёс, каму які дастанецца ўдзел. Але яны на гэта ні згадзіліся і нават ні хацелі, каб я працаваў простым рэгістратарам ў іх вучастках. Мне трэба было адпрацаваць аванс. Мая прапаганда ў самай Рэчыцы была вядома вучыцелям, і ім ні хацелася мець ў сваіх участках прапагандыстаў, каторы, апроч таго, ў статыстыцы больш разумел, як яны. Каб не прапаў аванс, мяне ўсё ж такі паслалі ў раён каморніка К. у Хойрыцкую і Юрэвіцкую воласці. Блізка 2 месяцы я працаваў разам і на прапагандзе і на перапісі. За гэты час перапісаў 15 вёсак. Увесь апрос і размову з людзьмі вёў па-беларуску. Дзеля

таго, што я «па-просту» гаварыў, ў ішніх вёсках думалі, што я і не умею гаварыць па расійску і гатовы былі прыняць мяне спачатку за нямецкага шпіона. Але ў мяне былі свядоства і ад Управы і ад Выканаўч. Валасн. Камітэтаў.

На сходах я высляў людзям велькае значэнне перапісі дзеля надзелення іх зямлёю, звараў іх увагу на тое, якой яны нацыянальнасці, ці якога яны народу: туркі, татары, цыгане, жydэ, ці інакшы.

Праваслаўныя называлі сябе рускімі (расійцамі), а каталікі—палякамі. Я ім гаварыў, што грэкі так сама праваслаўныя, французы—каталікі, але ж яны ні называюцца ні рускімі, ні палякамі. Тагды нашым людзям становілася ясна, што яны ні расійцы, ні палякі, і я ім гаварыў, што ў расійскіх і ў польскіх кнігах іх называюць беларусамі. Пазнаёміўшы іх з славянскай гісторыяй нашае мовы, я чытаў ім вершы з Янкі Купалы. Большае радасці, здаецца мне, гэтыя людзі ніколі ні мелі, як слухаючы пекныя вершы ў роднай мове з жыцця беларускага.

Працаваць прыходзілось па 18 гадзін у дзень. Трэба было ўставаць з усходам сонца і сядзець па вятарох да 12-ае гадзіны ночы, бо рана і ў вечар найбольш падходзіў народ. Адна зямельная справа магла адарваць людзей адгарае работы на полі і на сенажацях і сабраць іх, і з гэтага трэба было карыстаць і дзеля нашае справы.

У 15 вёсках я застаўліў, апроч таго, прапламаціў, брашуры, кнігі ў нашай мове. У кожнай вёсцы маю прыхільнікаў нашага руху, адрасы каторых я запісаў. Яны мяне прасілі застаўліць у іх кнігі і газеты, якія былі са мною. Адно адну кнігу «Шляхам жыцця» я трымаў пры сабе да канца перапісі, каб мець з чаго чытаць, але і тую ў канцы купіў у мяне мой інструктар, каморнік. Сярод селян моцная цяга да зямлі. У ішніх вёсках праз камітэты разабралі панскія і казенныя сенажачы і зямлю, але ня роўна: хто свайго меў многа, той больш узяў і ад камітэтаў, асабліва, калі ён меў там ўплыў. Самыя бед-

ныя і самыя багатыя гаспадаркі нічога ня бралі, апошнія можа дзеля таго, што і з сваімі сенажачымі ня маглі справіцца самі а першыя ня мелі за што пачаць іх абрабачыць.

З другога боку селяне ня хацелі, каб запісваліся беззямельныя, ніпрыпісаныя да іх обчэства; і ў спіскі іх ня заносілі. Пасля пры перапісі прыходзілі і беззямельныя самі, і іх трэба было запісаць.

Скуткам мае працы ўжо заложана чытальня ў вёсцы Рудное праз рэаліста Т. Назарэнка. У недалекім часі яшчэ заложыцца 5 альбо 6 чытальняў пры помачы гэтага прыхільніка.

Некаторыя вёскі маюць больш, як па сто двароў, а не маюць школы. У такіх вёсках, як Гноева, Рудное, канечна трэба адчыніць школу з выкладам у беларускай мове.

У вёсцы Чарноўшчын хлопчык так зацікавіўся беларускімі вершамі, што прасіў у мяне перапісаць тыя вершы, што я чытаў. У Ломашы хлопчык чытаў «За што» Янкі Купалы.

Перапіс паказала мне, што у нас гаспадарка многа лепей стаіць, як у Велікарэсі. Самы бедны двор у нас трымае 2—3 сьвіней і садзіць 20—30 пудоў картоплі. А ў Расіі часта цэлая вёска ня мае жаднага свінца, а картопля ў іх так дарагая, як у нас яблкі. Ня сеюць тут у нас канюшыны, бо іначэй, хажуць нашыя людзі, ня будзе дзе пасеяць хлеба і картоплі.

Сьвіней многа, хоць па ім пошэсць: ні вятэрныяры, ні двары не даюць жаднае помачы селянам.

Была ў многазямельных часта бывае менш, як у малазямельных, бо была ні адна рэкізцыя на яго: «воінства па села тавар», як кажуць селяне.

З знішчэннем панскіх двароў зямля прыйдзе да рук землепрабаў. Тагды народ пазнае самаго сябе, бо будзе мець дастатак. Але кажуць, трэба двароў застаўліць, калі яны правільна вядуць гаспадарку, але па наша зямлю ня можна нават ступіць, ні адно што навучыцца, як працаваць на зямлі, ня можна нават за грошы адважыць на яго вазі воз

сена ці саломы; ня можна за грошы злучыць свае каровы з завадкім панскім бугаём. А калі пан убачыць, што у мужыка ёсць завадское цялё з яго быдла, то і на яго вачах застрэліць, абы той ня меў добрае скаціны. [Тут вінават ці пан, а звычайная конкурэncia. Рэд.]

Кармілі мяне звычайнымі смачнымі беларускімі патравамі: аладкамі (із мукі з дранай картопляй) з пражаным салом, альбо яечняю, альбо смятанам. На абед варылі боршч. Картоплі і малака давалі ў волю. Як жывеш на вёсцы, дык ня хочэцца верыць, што гарадэ бліз хлеба.

Дзеля нашае справы нам трэба мець уласныя моторы і на перапіс сваіх рэгістратараў. Найлепшы спосаб прыводзіць якую ідэю ў народзе праз статыстыкаў-рэгістратараў. Ня дарма да рэвалюцыі быў такі паход на статыстыку, і адно «благоднамерных» дапускалі да працы. У канцы скажу, што каб я ня зрабіўся рэгістратарам, то для свае справы нічога ня зрабіў бы.

А. Д.

Канфэрэнцыя нацыянальна-сацыялістычных партый.

(Карэспандэнцыя).

Толькі зрадку, дзе-ні-дзе ў газетах маленькімі літарамі было абвешчана, што Рада нацыянальна-сацыялістычных партый Расіі склікае канфэрэнцыю гэтых партый. Шмат хто, між буйнейшых літараў газет, і ня прымеў дробнага пэтыту, паведамляючага аб зьездзі сацыялістаў расійскіх народаў, які мае залажыць Расійскі Інтэрнацыянал дзеля барацьбы за сацыялізм і нацыянальнае развіццё нідзяржаўных, уціснутых народаў.

Прачытваў абвестку і пэўна іранічна смяяўся і недбайна махалі рукамі, скрозь зубы праказаўшы: «Што яны сабе думаюць! Чаму яны расколваюць адны сацыялістычны рух Расійскай дэмакратыі. Няўжо нічога іх ні навуцылі Фінляндзія і Украіна?!» Вядома, гэта маглі казаць толькі заўзятыя цэнтралісты, дагэтуль ні збаўлены ад велікадзяржаўнасці «у методу мышленія» па адбудаванню палітычнага жыцця расійскай рэспублікі.

Тым жа хто склікаў канфэрэнцыю, было дужа весела на сэрцы і радасна на душы: яны будавалі Інтэрнацыянал, яны разбівалі ціжарныя іржавыя ланцугі, на якіх былі прывязаны яны вякавым ворагам іх народаў, цюкуючага адзін народ на другі і сеючы сварку і звадку паміж працоўным народам рожных нацыяў.

І трэ было быць таму, хто хацеў-бы прапанаваць у праўдзівасці іх слоў, у тым залу, дзе зышлося да 50 прадстаўнікаў ад 11 народаў, злучаных між сабою на плятформі захавання права народаў ад пасягу на іх з боку вялікіх зьездзі і зруйнаваўцаў-народаў, каб вынясці сваё уражэння аб новай зьвязі народнага братэрства.

Трэ было паслухаць гутаркі на розных мовах. Вясёлы настрой усіх сябраў канфэрэнцыі, злучанасць супольна-людзкая, еднасць думак і жаданьняў працы.

Вось адчыняецца канфэрэнцыя т. старшынёю і ў прадмові яно адзначаецца вялікая вага яе, вырабляецца канва для шчырага суседзтва міжнароднага. «Дагэтуль былі дзье канфэрэнцыі нацыянальна-сацыял. партыяў,—кажа старшыня,—але яны былі скліканы таёмна і праз тое ў дужа малым ліку. Цяпер мы дажылі да другога,—калі ў свабоднай краіні свабодна гаворым аб сваіх патрабах!»

За ім гавораць цэлыя дугі прамоўцаў ад рожных партыяў, і праўляюць усе, як адзін, патрэбнасць узяць лёс сваіх краёў і народаў у свае рукі.

Ніхто і нідзе ні павіняў разважаць жыцця і долі малых народаў, бліз іх самых!..

Ад гэтага дужа шмат стала шкоды і шмат можа быць яе, калі ні толькі камандуючы урад, але і сацыялісты не ад-

Цяжкі гадзі—іх шмат мінула—
Капыль пшчаслівым доўга жыў.
Бяда зусім яго ня чула,
І гора люд яго і ня сьніў.
Але адной ліхой гадзінай
Змяніў яму няверны лёс,
І раптам гора няпупына
У замену пшчасся нёс і нёс.
С чужых краёў грамадай дзікай
Напалі злыя ворагі
І горад пекны і валікі,
Зглумілі горад дарагі.
Людзей бязсэрдна катавалі—
Нажамі рэзалі наўкруг,
І замак князя зруйнавалі,
На крыж расцяўшы яго слуг.
І толькі пудам князь с сям'ёю
Уцяклі ў Слуцк і сваяком,
Глухою ночкаю цямною
У возі сена з мужыком.

На зьмену пекнага Капылю
Глядзеў абраз пшчых руін,
Што годы крэпла—ў вадну хвілю
Занішчыў гневу дзікі сын...
Услед за гэтым маравая
Па сотнях мерцвіла людзей.
Сабе ў ахвяру забірала
А дзе старых, а дзе дзяцей.
І Немам цёмны, нібязпечны
Апасяла ганага змяніў
Свой пуч стары, свой пуч адвечны,
Які ад роду пралажыў.
Кудысь на захад, на тры мілі
Хутэй, паспешна адышоў.
І стаў Капыль зусім няўзнанам,
І стаў Капыль зусім ня той,
Як раб бязмоцны перад панам,
Як восянь тая прад вясной...

Аднак сібірнасць, безпатаднасць
Усіх дзікіх мук ён перанёс,
Схаваўшы дзён былую слаўнасць
На глебя роднай ён васкрос.
І хоць другім, нудлівым, цесным,

А ўсё ж жыве сваім жыццём,
І мае ён ляганды, песні,
Аб слаўным, пшчасным тым бытом,
Ды хто правядае, хто скажа
С сабой, што йдуча ясе?!
А мо фундамантам ён ляжа
Жыцця ўскрапаючай крэс?

Люблю цябе, Капыль мой родны!
Люблю вакольні твай абраз,
Бывалы час пары свабоднай,
І пары сучаснай горкі час.
Люблю людзей тваіх сшудзельных,
І сумны, змучаны пагляд,
З саломы новай жоўта-белай
Страхі ўбогіх, пізкіх хат.
Працігі пыльных вуліц летам
І зелянь рутную садоў;
Зімою ж пекна разадзеты
Наслоям выпаўшых снягоў.
Люблю я цэркву, што пры горцы
Стаіць між вісячых бяроз,
Вітаньня шлопчых кожнай зорцы
І летам дзіным і ў мароз.
І дзье касцёла пекных вежы,
Абачных вокал ад дзвух міль,
Адзетых ў белую адзежу,
Якую ім уздзеў Капыль.
Люблю ад раньня і пры змроку
Касцёлу й цэрквы гучны звон,
Нясучы зоў наўкол далёка,
Завучы люд з усіх старон.
Той цуг пачуўшых звону зовы
Спяшачых вуліцай людзей,
Іх гоман пекнай роднай мовай,
Што льецца з змучаных грудзей.
Люблю яшчэ палеў абшары,
Прыпадкам выхаваны гай,
І неба тое, што бяз хмары
На скрозь аблітае ўвесь край;
Даліну тую, што бывала,
У мінулай славы тая дні
Рэка свабодна хвалявала
Ваду назмернай глыбіні—
Усё, усё люблю, як толькі
Хто можа так калі любіць!

І точаць сэрца мае болыкі,
Што людзям пляжа яго жыць,
Што лёс сібірны на працягу
Сямі с паловаю выкоў
Прыбіў у ём да пшчасця прагу
І знявольіў гардых жыхароў...
А ўсёж сярод тэй цёмнай ночы
Яго маркотнага жыцця,
Праменьня яснае бліскача
І родзіць хвалі пачуцця.
Душа дзядоў дядовых скрыла
У сабе сучаснай пекны з'яў,
І ў казку с кветкаю ўрасціла,
Каб праўнук яго карыстаў.
Каб ён, сумеўшы азірнуцца
У гісторыю жоўтыя лісты,
Мог сэрцам радым ўздрыгнуцца
У аглядзе дзіўнай красаты.
І ўперад кінуўшы паглядом—
Сумеў адчуць мінулы час,
Калі жыццё Капылю радым
Пакажа сумны свой пагляд.

Чакай і вер ў настаньне лета
Капылю роднага, жыхар!
Чакай і вер, як я, паэта—
Нічэмны, знішчаны дудар,
Няхай цябе ўцешаць словы
Лягндаў пекных, што жывуць
У жыццю мястэчка і пекнай мовай
Надзею й веру засяюць.
Калі ў зямлі ляжыць крынца—
То кверху выб'еца яна!
Дзе дух жывы ня змог ступыцца—
Там сьмерці тупіцца каса...

Цішка Гартны

Петраград 11/ix 1914 г.

кажуцца ад велікадзержаўнасці у сваёй палітыцы.

Прамоўцы кажучь, што айчыны німа толькі у грашавікоў-капіталістаў, а працоўны люд не мае і мусе заўсёды заняць за яе волю.

Пара кінучь ігнарыраванне малых народаў!

Сыплицца ў правах пшмац напрокаў на першы і другі Інтэрнацыяналы і патраба пры гэтым новым, трэцім Інтэрнацыяналі заваяваць месца ля прадстаўнікоў усіх нацый усіх краёў, а не толькі усіх краёў. Самаадбудавання народаў павінна рабіцца самым народам, а не яго апіякунам. Ставольскай канферэнцыі ні мае права лічыцца прадстаўніцай і паўнамоцнай, калі у ёй адкажучь прадстаўнікам малых нацый.

Кажнаму прамоўцу пасылаюць воплескі, выгукваюць спягаду. Кожная рэзалюцыя прымаецца пад дружныя воплескі. Тут і пасланне тэлеграны арганізацыйнаму бюро па скліканню стокгольмскай канферэнцыі, каб дапусціць прадстаўнікоў малых нацый; тут гэтае ж пасланне і да Рады Раб. і Сал. Дэпутатаў і др. важныя ухвалы.

Уражэння і настрой сучаснікаў канферэнцыі падтрымоўваюцца павіншаваннем спарай працы с падкрэсленнем вылікай палітычнай і маральнай вагі канферэн. ад Ц. К. Фінскай С.-Д. Брешка-Брешкоўскай, сябра выканаўчага Камітэту С. і Р. Д. Соколова.

Дзень, другі, трэці!.. Многа працы—шырокія заданні, шмат работы! І ўся яна праходзіць пры гэтым ціку і радным настрою.

«Нідзе я гэткай роднасці і гэткай згоднасці ні чуў як у нас на канферэнцыі», ценіўся С.-Р. эстонцы, работнік. А яму ўтывавалі на чацвёртым дню, калі зачынілі канферэнцыю і другіе:

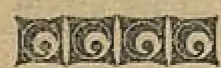
«У нас яшчэ у Полацку многа гадоў таму назад была Рэспубліка і ўжо было забяспечана права малых народаў! Сырод нас, беларусаў, у нашым краі, усе гаспадарамі будзем!»—кажа сябар Бел. С. Гр.

«Наш маленькі народ, асяціны, ніколі ні быў за стары парадок, за прынацэння, за цікаванне волі: ён на волі расце, і яна яму даражэй за ўсё!» далучае свой голас прадстаўнік асіцін. І літовец, і леталец, і інш.—многа шчырага пацунца ў сваіх правах аб братэрстві, аб суседзтві міжнацыянальным выкладаюць. І воплескі, і выгукі, і славны птырасьці і ўмільнасці, ды вера, выліка і моцная вера, у новую эру сацыялістычнага руху па шляху к Інтэрнацыяналу.

«Ніхай жыве Інтэрнацыянал, ніхай жыве міжлюдзкае братэрства!»—выгуквае хтось і канферэнцыя зачыняецца, узлажыўшы шмат працы на Выканаўчы Камітэт Рады Нацыянальна-Сацыялістычных партый, выбраны ў ліку пці чалавека, якому дапаручана у сеньябры склікаць чародны зьезд.

Д. Жылуновіч.

Піяр. 29/чм 1917 г.

ПА БЕЛАРУСІ.

Орша, Магілёўск. губ. У нашым горадзе пачынаюць арганізавацца украінцы-ваенныя. Віталючы заспаванне гэтай арганізацыі нашых братоў, з боіям бачым, што нашай, беларускай, арганізацыі німа і не чуно. Сумна гэта тым больш, што ёсць людзі, якія лічуцца «свядомымі» беларусамі, якія і павінны пачаць арганізацыю. Чаго і каго яны чакаюць?

Падарожны.

Г. Орша, Магіл. г. 31 жніўня і 2 верасня тут адбыліся беларускія спектаклі Першага Таварыства беларускай драмы і камедыі. 31-га ставілі «Паўлінку» і «У зімовы вечар», 2-га—«Пашыліся у дурні» і «Модны Шляхцюк». Апрача таго, быў дывертэсмант. Выступаў беларускі хор. Пекныя напевы нашых беларускіх песняў падабаліся усім. У «Паўлінку» найбольш выдавалася сваёю іграю сама Паўлінка (Ліпнічанка). Артысты паднеслі букет з жывых кветак. «У зімовы вечар» прайшло так сама дужа добра. Асабліва вызначыліся сваёю іграю Ф. Ждановіч (у ролі падарожнага) і А. Крыніца (у ролі гаспадара). А. Крыніца так сама атрымаў букет. «Пашыліся у дурні» прайшло спадка. Выхад артыстаў, на ірэднім спектаклі выявіўшы са сцэны характэрна беларускай гутаркі і лепшыя бокі нашага нацыянальнага характэру, публіка сустрачала моцным плясканьнем у далоні. У «Модным шляхцюку» найлепш выказаў сябе Я. Беларус (у ролі шляхцюка).

Былі й дэкламацыі са сцэны. «Любаві» Тарасік зрывала моцныя апладысменты сваёю дэкламацыяй «Сірацінкі»—Цёткі і «Чатырох Крыжоў»—Купалы. Янка Беларус пшмац сьмяшчў публіку дэкламацыяй камічных вершаў Паўловіча «Ракі» і «Каты» і свайго ўласнага перакладу з украінскага «Бычок». Ф. Ждановіч з вылікаю выразнасьцяй прадэкламаваў свае сьмехатворныя куплеты: «Ай, зубы... праклятыя зубы...»

Наагул кажучы, артысты Перш. Тав. бел. драмы і кам. паісаліся добра. Выканаўчы Кам. Рады Сел. Дэпут. прыслаў ім запрашэньне на спектаклі ў гор. Дзісну. Арганізацыі спектаклі шмат памалі сваё працаю аршанскіх грамадзяне: Калішэвіч і Леўковіч.

П. Р.

Ст. Ратамна, Ліб.-Ром. ж. д. Тут недаўна летаў нямецкі аэраплан. Кінучь некалькі бомбаў; адной лёгка зранілі кабедну, якую палажылі ў балінцу.

Летась нямецкі аэрапланы ішчэ горш вычваралі над Ратамкай і часта рабілі шкоды.

М. П.-ко.

Орша, Магілёўск. губ. У тутэйшай жанскай гімназіі з 25-га верасня г. г. адчыняецца агульнанавуковая восьмая класа. Прышлося спыніцца толькі з адчыненнем падататчнае класы с прычыны недахвату вучняў, якія б зацелі вучыцца педагогікі.

Магілёў на Дняпры. Зьезд вучыцеляў сярэдніх школ Віленскай вучэб. акругі, які адбыўся у канцы жніўня у Магілёві, ухваліў гэтакія пастанавы:

Зьезд прызнае патрэбным, каб навучэньне у пачатковых беларускіх школах вялося у роднай беларускай мове, с паралельнай навукай і дзяржаўнай мовы.

У вышэйшых пачатковых і сярэдніх школах уведзіцца навучэньне беларускае мовы факультатывна (для тых, хто захоча) і для усіх—грунтоўнае пазнаньне гісторыі, этнографіі і географіі Беларусі.

Бабруйск, Мінскай губ. Тутэйшае польскае грамадзянства заклікае усіх сваіх спададоў у дзень святакаваньня гадаўшчыны Касыноўшкі заснаваць польскую сярэднюю школу яго імяні.

Гор. Мазыр, Мінскай губ. Тут выбраны часовы Выканаўчы Камітэт, дзеля справавання гарадзкаго гаспадарка. Гэты Камітэт зьменіць Гарадзкая Дума, якая мае быць выбрана ў хуткім часі.

Г. Чэрныкаў, Магіл. г. Адбыліся выбары да Гарадзкой Думы. Выбрано: па польскаму сыську—4 чал., па сыську крамнікаў—ні воднага, па сыську дамаўласнікаў—4 чал., па сыську дэмакратыў, паступоўдаў і рэвалюцыянараў—5 чал. і па сыську праваслаўных—2 чал.

Г. Магілёў губ. На сходзі повай гарадзкай думы 10 верасня была выбрана гарадзкая управа. Гарадзкім галавою выбраны прадстаўнік палякаў, грамадз. Гэлін, членамі управы—грамадз. Каганю і Тэрмін (жыды), кандыдат сац. блоку—Локшыні зьняў сваю кандыдатуру. Далей выбраны: ад палякаў—грамадз. Печэро і ад фракцыі народнай свабоды—грам. Луткоў. Будучь яшчэ выбраны: ад беларускай фракцыі і сац. блоку.

У забранай часьці Беларусі.

«Курьеру Львоўскаму» паведамляюць з Вільні, што па усеі Літве,—прадэ

ці не,—моцны ўціск усяго польскага. Усе заходы палякаў да паправы стасункаў на Літве, ні толькі ня знаходзяць прыхільнасці з боку улады, але, наадварот, сустрачаюць да гэтага яе варожыя адносіны.

У той час, калі школы другіх народнасцяў адтрымліваюць дапамогу ад правіцельства, школы польскія на Літве утрымліваюцца толькі польскім грамадзянствам. Уладай зьнята роўнапраўе, якое было дано школам прыватным і вучыцелям. Дзеля далейшага свайго функцыянаваньня, школы павінны старацца новага зацвержэньня, якое павінна аднаўляцца штогодна. Кожны, хто займаецца навучаньнем, на'т хто дае першыя пачаткі, або прыватна лекцыі, павінны экзаменавацца перад нямецкімі ўладамі. За аплату гэткага экзамену ўносіцца сума—20 марок.

АПОШНЯ НАВІНЫ.

Дэмакратычная Рада.

На дэмакратычнай усерасійскай нарадзі, што адбылася у верасні ў Петраградзі, абабрана усерасійская дэмакратычная Рада, або перадпарлямэнт. У склад Рады увайшло 308 прадстаўнікоў, с паміж каторых—25 членаў ад нацыянальных арганізацый. Ад беларусаў—2 Жылуновіч і Воронко. Рада абіралася с складу парады на прынцыпу прарацыянальнага прадстаўніцтва ад усіх закліканых на Параду арганізацый і гуртоў, каторыя паслалі у Раду сваіх прадстаўнікоў у ліку 15% прадстаўленых пры скліканні зьезду мандатаў. Кожная арганізацыя мае права замяніць свайго прадстаўніка у Радзі. Рада сама вырабляе наказ пра сваю чынасьць.

На першым пасяджэньні [23 верасня] дэмакратычнай Рады былі выказаны думкі, што дэмакратычную Раду мае склікаць і арганізаваць Урад. Рада мае права рабіць Часоваму Ураду запытаньня, на якія Урад мусіць адкажаць. Юрыдычна і формальна Урад не адкаведае перад Радаю, а фактычна ніякі склад Часовага Ураду ні можа існаваць без даверра перадпарлямэнту [Рады].

Выбары да Устаноўчага Сойму.

Апублікаван роспіс членаў Устаноўчага Сойму па асобным выбарным акругам. На гэтым роспісе прадстаўнікі ад Беларусі будучь складацца так: ад Вітэбскай губ.—9, ад Мінскай—16, Магілёўскай—15, ад Чэрнігаўскай—14, Арлоўскай—12, Пскоўскай—9, [апошнія тры губ. ні усе беларускія]. Усяго у Соймі будзе 730 чл. Выканаўчы Камітэт усерасійскай Рады селянскіх дэпутатаў вымагае, каб Устаноўчы Сойм адбыўся ў тэрмін і што склікаць яго трэба не адкладаючы ні на водзі дзень.

На выбары да Устаноўчага Сойму Часовы Урад асігнаваў 6.000.000 рб.

У Петраградзі друкуецца 10 перекладаў на розныя мовы другой часткі статуту пра выбары да Сойму. У Кіеві друкуецца украінскі пераклад, у Оренбурзі—кіргізскі,—а ці будзе надрукован беларускі?

Новае Міністэрства.

1) Член чацьвертай Г. Думы А. Конавалаў прызначаецца міністрам гандлю і промысловасці і заступнікам міністра-старшыні.
2) Таварыш міністра працы К. Гвоздзёў прызначаецца міністрам працы.
3) Присяжны адвакат акругі маскоўскай судовай палаты П. Малиштовіч прызначаецца міністрам юстыцыі.
4) Заступнік міністра старшыні міністр заграбнічных спраў М. Терешчанко ўваляняецца, згодна з заяваю, ад першае з гэтых пасад.
5) Кіраўнічы міністэрствам дарог А. Лівероўскі прызначаецца міністрам дарог.
6) Старшыня маскоўскага краёвага ваенна-прамысловага камітэту С. Смірноў прызначаецца дзяржаўным кантралёрам.

7) Кіраўнічы міністрам фінансаў прафэсар петраградскага політэхнічнага інстытуту М. Бернацкі прызначаецца міністрам фінансаў, застаючыся прафэсарам політэхнікума.

8) Камісар г. Масквы М. Кішкін прызначаецца міністрам дзяржаўнага дагляду [прызрынія].

Наказам Часовага Ураду старшыня маскоўскага біржавага камітэту С. Трощакоў прызначаецца членам Часовага Ураду і старшынёю эканамічнай рады пры Часовым Урадзе.

Умовы сталага міру.

Як паведамляюць с Парыжу, папарымскі рахуе патрэбнымі для утварэньня сталага міру такія умовы:

1) Скасаванне прымусовай вайскавай павіннасці і паварот да сыстэмы добравольнага набору у войска. Функцыі будучай добравольнай арміі паліагаюць у рабоці паліцэйскага характэру.

2) Утварэньне міжнароднага трэціскага суду, які меціме абвешчаць эканамічны байкот тым дзяржавам, каторыя ня споўняць яго пастановаў.

3) Манархі ня маюць права абвешчаць вайну. Гэта права палежыць толькі парлямэнтам. Калі будучь выгананы гэтыя умовы, дык ня станецца таго каб народ прымусова, без яго згоды уцягнулі ў вайну.

ВАЙНА.

На Паўночным, Заходнім, Паўдзённым-заходнім і Румынскім фронтах—стрэлініна і выведы.

На Каўказкім фронці 28 верасня туркі зрабілі наступленне і нават дайшлі да нашых акупаў, але былі адбіты.

На Балтыцкім моры пачынаюць ад 27 верасня у стане нашай абароны зрабіліся важныя зьмены. Немцы, хаваючыся за напружэньне агонь сваіх дреднотаў і карыстаючы з нявыгоднай для нас погоды, высадзілі сваё сухапутнае войска на выспы Эзель і Даго і тамака умацаваўшыца ні гляды на перашкоды якім ім у гэтым робіць наш флот.

На Чорным моры—каля Ана-толійскіх берагоў нашымі мінаносцамі знішчаны 11 турэцкіх гандлевых школ з таварамі і ўзята 20 чалав. у палон.

На заходнім і Паўдзённым заход. фрон. нямецкія і нашы самалёты часта робяць выведы.

Хворасць Вярхоўнага Глаўнокамандуючаго.

Газэты апавешчаюць, што А. Ф. Керэнскі захварэў. Некім пунчана чутка што ў яго тифус.

Ад Цэнтральнай Рады Беларускіх Арганізацый.

Палітычныя абставіны момэнту не дазваляюць склікаць I сэсыю Рады у назначаны тэрмін 1-га кастрычніка 1917 года. Дзеля гэтага Выканаўчы Камітэт на сходзе сваім 21-га верасня пастанавіў адлажыць сэсыю на два тыдні і запрашае Вас прыслаць сваіх прадстаўнікоў у вечары 15-га кастрычніка (акцябра) 1917 год. у Мінск.

Сэсія мае разглядаць справы:

- 1) Праэкт аўтанамічнага статуту. [надрукаваны у 19 і 20 № «Вольнай Беларусі»]
- 2) Спосабы стварэньня аўтанамічнага краёвага органу.
- 3) Міжнароднае палажэньне Беларусі.
- 4) Грашавыя справы.
- 5) Школьныя справы.
- 6) Друкарская справа.
- 7) Бежэнская справа.
- 8) Зваротная эвакуацыя школ і устаноў.
- 9) Коардынацыя з муніцыпалітэтам.
- 10) Доклады аб зьезды Народаў, Дэмакратычнай Нарадзі і інш.

Радантар Я. Лёвін.